

Література:

1. Орлова Є. Жінки в історії українського мистецтва. *Мистецтво в школі (музика, образотворче мистецтво, художня література)*. 2011. № 3. С. 2-6.
2. Примадонна з України: до 150-річчя від дня народження Соломії Крушельницької: біобібліограф. досьє / Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара ; уклад. Н. Карпінська. Полтава, 2022. 128 с.
3. Свинаренко Н.О. Досягнення діячів музичної культури на польських землях на початку ХХ ст. *Соломія Крушельницька – королева світової оперної сцени (до 150-річчя з дня народження)*: матеріали наук.-практ. інтернет-конференції, 19 жовтня 2022 р. Київ: КНУКіМ, 2022. С. 150-152.
4. Шаров І. Крушельницька Соломія Амвросіївна. *100 видатних імен України*. Київ: Культура, 1999. С. 213-217.
5. Шевченко С.В., Яницький Т.Й. Соломія Крушельницька - популяризаторка української культури. *Соломія Крушельницька – королева світової оперної сцени (до 150-річчя з дня народження)*: матеріали наук.-практ. інтернет-конференції, 19 жовтня 2022 р. Київ: КНУКіМ, 2022. С. 37-40.
6. Шекет Ю. Соломія Крушельницька: талант, талан і праця. *Жінка*. 2016. № 12. С. 14-15.
7. Шершова Т.В. Соломія Крушельницька: українські народнопісенні практики. *Соломія Крушельницька – королева світової оперної сцени (до 150-річчя з дня народження)*: матеріали наук.-практ. інтернет-конференції, 19 жовтня 2022 р. Київ: КНУКіМ, 2022. С. 102-104.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-390-6-22>

МАЛЯРСТВО ПОЕЗІЇ ОЛЕКСАНДРА ВАЛЕНТИ

Солярська-Комарчук І. О.

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
м. Київ, Україна

У повоєнному Луцьку, не дивлячись на віддаленість від великих українських міст та тогочасну відсталість міста, як і волинського краю в цілому, щодо культурних промоцій, у 50-х–60-х роках ХХ ст. зароджувалась власна атмосфера художнього простору. Цікаво, що у місті зустрічались, співіснували у другій половині ХХ ст. традиції декількох потужних мистецьких шкіл – львівської, київської, одеської. Серед

представників львівської альма матер слід назвати таких відомих мистців Луцька як Данило Довбошинський (1924–2012), Микола Кумановський (1951–2016), Богдан Федорук (1943–2017). Федорук та Довбошинський були безпосередніми учнями таких знаних майстрів як Роман Сельський, Йосип Бокшай, Карло Звіринський, котрі були поборниками модернізму та вільного мистецтва, тому користувалися авторитетом серед прогресивної української творчої інтелігенції різних регіонів.

Велике зрушення в мистецькому житті Волині та Луцька зокрема настало з переїздом у місто в 1951 р. Петра Сензюка (1928–2007). Сензюк, що був родом з Хмельниччини, закінчив Київську художню школу імені Т.Г. Шевченка. Навчався у Одеському художньо-педагогічному інституті на факультеті живопису. Свою любов до мистецтва, вміння бачити навколишній світ, відчувати та передавати колір майстер і педагог передав не одному поколінню волинян. Педагогічна діяльність розпочалась у 1952 р., коли Сензюк був призначений керівником Художньої студії при товаристві художників Волині. Згодом, з 1961 по 1989 рр. був керівником Луцької дитячої художньої школи. Як раз у 50-х роках Петро Сензюк із завзяттям розпочинає роботу щодо творення художньої атмосфери у Луцьку. Якщо розглянути його роботи, то видно, що майстер мав улюблені жанри – пейзажі, натюрморти, портрети. Окрім того, відчувається любов до природи, замилювання її станами, кольорами, величию. «Його твори легкі, динамічні, імпульсивні у виконанні, їх домінантою виступає колір. Наповнений сонячним світлом і повітрям, він пульсує мерехтить, передаючи красу навколишнього світу» [4].

Слід нагадати, що в період 1946–1955 років в Україні зароджується неофіційне мистецтво, яке бере свій початок від так званого «суворого стилю», засновниками якого в межах радянського соцреалізму стала група московських мистців під проводом мистецтвознавця Олександра Каменського. «Суворий стиль» став спротивом бравурній пафосності соцреалізму, адже жорстокість пережитої війни закарбувалася в серці кожного, охопивши декілька поколінь. Не радісний робітник – будівельник комунізму, був її героєм, а звичайна людина, що працею і мужністю здолала цю біду. Повоєнна людина бажала збудувати новий світ, справедливий, людський і гарний. Власне це й стало причиною виникнення «суворого стилю». Окрім того, ослабла цензура. Стало можливим, як закликали московські колеги, зробити ревізію художніх досягнень 20-30-х років, доби революційної романтики. А вона була різна, якщо говорити про радянські республіки. Зокрема, в Україні це модернізм та конструктивізм, бойчукізм, імпресіонізм, модерн (УАМ в т.ч.).

І хоча Петро Сензюк був носієм реалістичних традицій в мистецтві, однак в його роботах відчувається прихильність до імпресіонізму, експериментування з його прийомами. Адже він був вихованцем одеської школи, відомим ідеологом і творцем якої був Кириак Костанді, котрий ще наприкінці XIX ст. переосмислив і перетворив досягнення

французьких імпресіоністів, а також пейзажистів-барбізонців. Відомо, що Костанді навчав бачити навколишній світ, сприймати його як величне божественне творіння. Багато його учнів стали відомими художниками, серед яких і Олексій Шовкуненко (1884–1974), що також надавав великої ваги освітленню і колориту.

Таким чином, мистецтво Волині в цих ідеологічно ослаблених умовах розвиває на свій лад нездоланний спільний для української етноментальності принцип софійності, котрий просякає, на думку С. Кримського, архетипову тріаду «Дім-Поле-Храм» «як духовно-світоглядний і етнокультурний принцип мудрого лаштування українського буття в його історико-політичних, етико-раціональних та художньо-естетичних вимірах» [2, с. 106]. Сергій Кримський вважав принцип софійності важливим у справі чіткої культурної ідентифікації українців, і саме він мав би гарантувати входження незалежної України до планетарної сім'ї народів.

Одним із талановитих учнів П. Сензюка став Олександр Валента (1944–1997). Війна боляче торкнулася Олександра – на війні у 1945 році загинув батько, Родіон Августович, невдовзі помирає мама, Уляна Олексіївна, тому разом із сестрою Лідєю, осиротілий, Олександр з рідного турійського с. Чорнів, потрапляє до інтернату в Луцьк. Колеги і знайомі згадують Валенту як дуже добру людину, багато хто наголошує, що він мав чисту душу. Більшість фахівців відзначають продумані композиції його робіт. Світ, що постає в його роботах гармонійний, красивий. Складається враження, що ті художні методи, які він опрацьовував – пуантилізм та різні варіації мазків, сезанніські прийоми, кубістичні методи, майстер відбирав, щоб якомога точніше передати власний внутрішній світ, в котрому панувало нестримне відчуття всюдисущої гармонії, або ж згаданої софійності. «Під час навчання під керівництвом П. Сензюка Валента багато читав про мистецтво, копіював, стилізував манери визначних митців, робив самостійні творчі спроби, захопився постімпресіонізмом. Почалися формалістичні пошуки свого стилю. Перші роботи митця були схожі на картини французьких імпресіоністів, та з часом Олександр знайшов своє, неповторне бачення світу, що проявляється декоративністю вирішення та символічністю зображення [1, с. 154]. Зрозуміло, що такі вподобання Олександра наприкінці 60-х років, коли розпочався новий етап гонінь радянської влади супроти національних українських настроїв, привели до лав «незгідних» мистців, котрі творили заборонене «неофіційне» мистецтво. Слід згадати не менш знаменитого товариша Олександра – Костя Шишка, поета-дисидента, письменника, філософа, натхненника для однодумців. Вони разом навчалися у художній студії. Разом стали «незгідними». Обоє були талановитими і вільнолюбями. А найголовніше – обоє мріяли про світ ідеальний та шляхетний. Кость Шишко у 1965 р. постраждав під час сумнозвісного Луцького процесу над політв'язнями Валентином Морозом та Дмитром Іващенко»

(викладачами Луцького державного педінституті ім. Лесі Українки). Йог обуло визнано свідком і співучасником, тому не міг публікуватись та працювати за фахом. Так само на горіхи перепадало у радянські часи і Сашкові Валенті, адже писав пейзажі і натюрморти не так, як усі. Цікавились забороненими темами – історією України, Волині, слов'янської міфологією. Сашко прислуховувався до свого друга Костя. На жаль, Валента не зміг отримати вищу освіту, закінчив лише художню школу у Сензюка. Кость закінчив педагогічний інститут, українську філологію. Поет вважав, що Олександр художник від Бога.

Перше визнання до Сашка прийшло у далекому 1965 році. Його роботи попали на республіканську виставку. Журналіст і письменник Іван Головня згадує, що Сашко майже ніколи не малював свої пейзажі з натури. Він користувався фотографією, для чого й просив Івана сфотографувати певний міський краєвид. «Цікаво було потім дивитися, як на твоїх очах з'являється на полотні (частіше це був картон) з-під пензля художника чарівний вечірній пейзаж, який я фотографував вдень, при сонячному світлі» [5]. Головня вважає, що така манера створення картин давала мистцю необмежений простір для фантазії.

Мистецтвознавець О. Сидор зауважує, що вже з 80-х років Валента різоче змінив свою живописну манеру, яку одні вважають для нього вершиною, а інші – ні [5]. Зростали його «крапочки-цяточки фарби». Особливо він полюбляв червоні, сині чисті кольори, які бадьорили. Картини його прояснялись. «Вигулькувало, раз по раз, отче сонечко з-за хмарки. Розсіювалась ніч. Деревя – до цього скривлені і загрозливі – розпрямлялися у щасливій симетрії гілок і листків. Квітки вишикувалися рівнесьними рядками на плавно вигнутих пагорбах» [5].

Одним з яскравих доробків зрілої творчості Сашка стали картини з циклу «Писанки» (картон, темпера), створені у 1995 році. Вказані роботи присвячені порам року. Головні персонажі – впорядкований кольоровою гармонією простір і дерева. У роботах проглядаються елементи народного писанкарства, особливий добір гами кольорів, незвична техніка виконання. Колеги пригадують, що Валента наче ніяковіючи говорив, що то експеримент, пошук нового жанру. Однак, слід нагадати, що вірші-писанки писав Кость Шишко, називаючи це поезомалярство. А у Саші Валенти, в такому разі, ми спостерігаємо – малярство поезії. І якщо вдивитись у «Писанки» Валенти, можна почути голос Костя: «З блакиті струменить кринична прохолода./Сліпучо сяє ранків сльодяна луска./ У тулубах дерев весняна брага бродить,/А сонця коливо – в полов'яних мисках» [3, с. 65].

Література:

1. Берлач О. П., Лесик-Бондарук О. О. Самобутність мистецького пошуку волинського художника Олександра Валенти. *Вісник ХДАДМ. Образотворче мистецтво*. 2022. № 1. С.153-160.

2. Личковах В. А. Софіологія Сергія Кримського на тлі української філософії етнокультури. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2014. Вип. 7. С. 106-110.

3. Шишко Кость. Пісня дощу: Вибране з неопублікованого: Поезії / упорядник А. Якубюк. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2001. 256 с.

4. Петро Сензюк: веб-сайт. URL: https://volart.com.ua/art/senzuyuk_petro/ (дата звернення: 20.05.2024).

5. Олександр Валента: веб-сайт. URL: <https://volart.com.ua/art/valenta/> (дата звернення: 20.05.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-390-6-23>

КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ПОЛІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ

Столярчук Н. М.

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри культурології

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Питання, пов'язані з культурною ідентичністю, турбують людство сьогодні по-особливому. Вони викликані передусім процесами глобалізації, медіатизації, поширенням соціальних мереж та загалом руйнуванням будь-яких фізичних кордонів на шляху самоідентифікації та самоствердження. В українців пошук та розуміння власної культурної ідентичності актуалізувались з початком російсько-української війни, а особливо – після повномасштабного вторгнення росії. У складні і трагічні періоди життя усвідомлення своєї ідентичності може допомогти знайти стабільність, надійну точку опори у власному «я», віднайти внутрішні ресурси для подолання труднощів і прийняття рішень. Осмислення власної культурної ідентичності, звернення до традиційних цінностей дає багатьом надію і впевненість у непорушності споконвічних усталених законів життя. Тому аналіз питань, пов'язаних з розкриттям сутності культурної ідентичності є нині доволі затребуваним як на рівні індивідуально-особистісному, так і на рівні загальнонауковому.

Дослідження культурної ідентичності проводяться нині багатьма науковцями з різних галузей знання, передусім – психології, філософії, соціології та культурології. Фундаментально у цьому контексті постає робота Френсіса Фукуями «Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривденості», у якій автор пропонує глибокий аналіз сучасних проблем ідентичності (культурної, національної, релігійної), а також